

SREDNJA POLJOPRIVREDNO - PREHRAMBENA ŠKOLA SOMBOR

SEMINARSKI RAD IZ FILOZOFIJE

TEMA:

***MEHANIZMI BEKSTVA OD
SLOBODE***

Učenica:

**DEJANA STIPIĆ IV - 5
VETERINARSKI TEHNIČAR**

ERIH FROM (1900-1980) JE PISAC DELA VIŠEMILIONSKIH NAKLADA, ZNAČAJAN SAVREMENI MISLILAC, RETKO ŠIROKOG INTERESA, NEUMORNI OTKRIVAČ ČOVEKOVE NESLOBODE I POKAZATELJ NJегоVIH BEGOVA I NEUROZA, NAPADAČ NEZDRAVOG SVETA, LJUDI OKRENUTI KA MATERIJALNIM "VREDNOSTIMA", KRITIČAR PROFITERSKOG KAPITALIZMA I BIROKRATSKOG SANJALIZMA, UKAZIVAČ NA LJUDSKU OSAKAĆENOST UZROKOVANU NEKROFILNOŠĆU ROBNE PROIZVODNJE I POTROŠAČKOG MENTALITETA. FROM SE BESKOMPROMISNO ZALAŽE ZA LJUDSKU EMANCIPACIJU, ZA USPOSTAVLJANJE ZDRAVOG HUMANOG DRUŠTVA I ČOVEKA. ZA NJегоVU SLOBODU I SPONTANOST, ZA NESVETOVNO ISPOLJAVANJE I STALNO UNAPREĐENJE LJUBAVI PREMA ŽIVOTU, ZA GRADNJU GRADA BIVSTVOVANJA.

OPIS KNJIGE I ODABIR TEME

“Bekstvo od slobode” Eriha Froma daje novo značenje reči “sloboda”. From se beskompromisno zalaže za uspostavljanje zdravog i humanog društva. Tokom čitanja dela bilo mi je teško odabrati poglavlje koje bih opisala i prokomentarisala jer je svaka reč fascinantna i ima ogromno značenje kako god je shvatili.

MEHANIZAM ODBRANE (MEHANIZAM BEKSTVA)

Kao prvo moramo razjasniti pojam potpune slobode. Šta je sloboda? Na ovo pitanje se može dati sledeći odgovor: sloboda je psihička i fizička nezavisnost svakog pojedinca. Od početka postojanja čovečanstva javlja se i želja za slobodom. Zbog slobode vodili su se ratovi, dizali ustanci i pobune. U većini slučajeva bilo je reči o fizičkoj slobodi (ropstvu) koja bi omogućila čoveku da se kreće i radi po svojoj volji, a ne po volji vladara. Fizička sloboda se godinama dosegala, ali se postavilo pitanje “*Kako steći mentalnu (duševnu) slobodu?*” Mentalna sloboda se stiče uglavnom prekidom veze između roditelja i dece, poslodavca i radnika, itd. Ali, kada se prekine primarna veza između roditelja i deteta (uglavnom u pubertetu ili sa 19,20 godina) pojedinac (dete) mora da se suoči sa svetom izvan svoje veze sa roditeljima kao sa potpuno odvojenim entitetom. Mora da savlada nepodnošljivo stanje nemoći i usamljenosti. Pred njim se otvaraju dva puta. Jednim putem može da dospe do “pozitivne slobode” i to radom, istinskim istraživanjem svojih emocionalnih, čulnih i intelektualnih sposobnosti i tada može ponovo da se sjedini sa čovekom.

Ako krene drugim putem ponovno sjedinjenje sa čovekom nikad neće postići. Iz situacije odvojenosti i osećaja nesigurnosti preko mehanizma bekstva dolazi u stanje potpunog odricanja od individualnosti i integriteta ličnosti JA. To rešenje ne vodi sreći ni pozitivnoj slobodi već u život koji se često sastoji od automatskih ili prinudnih aktivnosti. Mehanizmi bekstva imaju relativno mali društveni značaj, donekle su uočljivi jedino kod osoba sa ozbiljnim mentalnim ili emocionalnim poremećajima.

MOJ KOMENTAR - Sloboda? Ne postoji. Fizička tj. telesna sloboda da, ali mentalna ne. Po Fromovoj “definiciji” slobode vidimo da govori o mentalnoj i telesnoj nezavisnosti. Fizički možemo biti slobodni. Mentalnu slobodu imaju samo poremećene osobe. Zašto? Odgovor daju religije, norme, moralni i društveni zakoni.

PRIMER: Sviđa vam se udata žena. Sve vaše emocije su podivljale. Savršena je za vas. Sve bi ste dali za jednu noć sa njom. Ne možete. Religija kaže: “ne čini preljubu” (hrišćanska). Društvena norma se ne slaže sa tim. Vi ste moralna osoba, a takav sin je svakako nemoralan. O zakonima ove države ne znam ništa tako da nemam šta reći, ali se u Indiji prevara bračnog partnera i danas kažnjava kamenovanjem (to je posledica religije).

Toliko biste se razderali na nekoga, nešto obrusili, ali nećete da se spuštate nisko. Popili biste čašu piva (ili vina - nebitno), ali nedozvoljava vam zdravlje ili posao. Rekli biste neko svoje mišljenje o političkoj ili o nekoj drugoj neispravnosti, ali izazvaćete reakciju drugih (najčešće lošu). Potpunu slobodu imate u svojoj glavi. Sebi “govorite” sve, mislite svašta, fantazirate. Sloboda se nalazi u muzičkoj i likovnoj umetnosti. Našvrljate nešto na platno, izražavate emocije, samo vaše i niko ih ne pročita i ne komentariše.

Mislim da u ovom modernom dobu čovek mora da nađe svoje utočište. Šuma, soba, dnevnik, nije važno šta. Ali, opet u nama ostaje deo koji nije slobodan. Nemamo kud, a izađe iz dubine naše podsvesti. Znamo da je “to” u nama, ali za “to” niko ne mora da zna. Možda čak ni mi ili sam možda samo ja takva?

AUTORITARIZAM KAO MEHANIZAM BEKSTVA

Pokušaj bekstva od svoje ličnosti što je posledica iskompleksiranosti pojedinca. Postoje dva vida bekstva od ličnosti “JA”: mazohizam i sadizam. Mazohista svoju ličnost odbacuje u potpunosti tj. sklanja je u dubinu svoje svesti. Mazohisti se ne osećaju ugodno ukoliko neko primeti da su srećni ili zadovoljni. Tu situaciju menjaju činom samopovređivanja što kod ostalih ljudi izaziva sažaljenje, a kod samog mazohista samosažaljenje. Time želi da bude u centru pažnje okoline, da svi govore o nesreći i usamljenosti te osobe, da se dive njenoj “izdržljivosti” u takvim situacijama. Mazohisti se time hrane, a ukoliko se okolina neobazire na te ispade mazohista čini nešto jače i gore. Npr. izaziva svoju saobraćajnu nesreću - namerno, seče se, ostavlja razne rane, ožiljke i opekotine po svom telu, a kod težih slučajeva mazohizma javlja se i samoubistvo.

Sadiste su u istom “srodstvu” sa mazohistima. Sadista voli da povređuje, ponižava i iskorištava ljude, da rukovodi sa tuđim životima. Taj čin povređivanja okoline sadista doživljava kao normalnu pojavu, deo života koji u sadisti izaziva zadovoljstvo. U čestim slučajevima radi se o mentalnom zlostavljanju. Sadista uživa u situacijama u kojima ga drugi mole za pomoć, savet ili podršku. Sadista se oseća nadmoćnim, pametnim a “žrtvu” tera da se oseća manje vrednom, glupljom i zavisnom.

ODNOS SADISTE I MAZOHISTE - Ukoliko sadista i mazohista ostvare nekakav odnos (društveno prihvatljiv), taj odnos između njih će drugima izgledati kao potpuno normalan i zadovoljavajući. Zašto? Zato što mazohista i sadista stvaraju *SIMBIOTIČKE ODNOS*. U tom slučaju normalno je da mazohista zavisi od sadiste i da bi on u slučaju raskida veze sve gore prihvatio. Međutim, uzmimo to da su sadista i mazohista koji su živeli mnogo godina u zajednici prekinuli odnose. U tom slučaju, sadista gore prolazi, nema više sa kim da vlada i koga da ponižava. Tada kod sadiste nastupa “lažni mazohistički period” u kojem partnera moli da se vrati, kleči, plače, ponižava se i povređuje. Ukoliko partner pristane da se vrati, sadista se u kratkom periodu vraća na staro.

Sadiste i mazohiste smatram vrlo neracionalnim i samozaljubljenim osobama. Da objasnim: mazohisti stalno priželjkuju žaljenje okoline što je neka vrsta pažnje. One se nalaze u centru pažnje, cela okolina je skoncentrisana na njih. Sadisti uživaju u pomisli da si drugačiji, posebni, pametne osobe koje su sposobne da vode svoj i tuđi život, da diriguju drugima. Oni su, takođe, u centru pažnje okoline.

Najčešći primer mazohista: žena se uda za lošeg muškarca (alkoholičara, kockara, itd.) čime izaziva žaljenje i divljenje okoline. Time što se žena ne razvodi ostavlja utisak plašljive, slomljene, ali ipak normalne osobe. Tipične balkanske žene.

Tipični primer za sadizam su uglavnom balkanci koji vide neke poslove, strogo vaspitaju decu čime ostavljaju utisak precizne, pametne i organizovane ličnosti.

MOJ KOMENTAR - U današnjem društvu nema normalnih osoba. Svi su ili sadiste ili mazohisti ili pedofili ili narcisi, itd. Čak i onaj mali procenat “normalnih” ljudi oslikava površno razmišljanje ili koristoljublje. Moralne norme su površne, crkva više nikoga ne zanima, a tradicije su zanemarene. Ljudi odvojeni od svojih roditelja, prijatelja, rodbine postaju drugačije ličnosti. Sami sebi određuju pravila tj. oni tako misle, ali njihova pravila određuje nova sredina u kojoj se nalaze zajedno sa ostalim uslovima.

Npr. devojka naviknuta na luksuz u slučaju besparice okreće se sponzorima ili žene koje žive u bedi do određenog razdoblja u životu kada dolaze nove odgovornosti i potrebe u najčešćim slučaju okreću se prostituciji. Bekstvo od slobode je posledica nesigurnosti i straha, a autoritarizam, rušilaštvo saobrazovanje pojedinca predstavljaju mehanizam bekstva.

RUŠILAŠTVO KAO MEHANIZAM BEKSTVA

Rušilaštvo se razlikuje od sado-mazohizma po tome što ne teži aktivnoj ni pasivnoj simbiozi već uklanjanju predmeta - uništavanju. Rušilaštvo potiče iz stanja pojedinačne nemoći i izdvojenosti, tj. izdvojenosti od sveta se može izbeći ukoliko uništavamo svet (tj. razaramo neku društvenu zajednicu iz koje se osećamo izdvojeno).

Društvena zajednica, pojedinac ili predmet predstavljaju pretnju. Na svakog posmatrača ličnih odnosa na našoj društvenoj pozornici mora ostaviti utisak količina rušilaštva koje se svugde može naći. Čovek je uglavnom nije svestan, već je racionalizuje. Ljudi su upotrebljavali i upotrebljavaju ljubav, dužnost, savest, patriotizam kao prurušenja za uništavanje drugih ili sebe. Neke rušilačke težnje proizilaze iz naročite situacije: kao čovekova reakcija na napade koji se vrše na njegov ili tuđi život i integritet ili kao reakcija na ideje sa kojima se čovek poistovećuje. Takvo rušilaštvo je prirodna i ružna prateća aktivnost čovekovog potvrđivanja života. Druga vrsta rušilaštva je neprestana potajna čovekova želja koja samo čeka povoljnu priliku da se izrazi. Ako nema objektivnog razloga za izražavanje rušilaštva, takva osoba se naziva mentalno ili emotivno obolela. U većini slučajeva rušilački impuls se racionalizuje tako da bar nekoliko drugih ljudi ili čitava društvena zajednica ili grupa učestvuju u racionalizaciji, te na taj način pomažu da ona članovima te grupe izgledaju realistično.

Antropoloska proučavanja upoznala su nas sa narodima kojima je svojstvena osobina velika količina rušilaštva, dok drugi narodi pokazuju znatan nedostatak rušilaštva, bilo u obliku neprijateljstva prema drugima ili prema sebi. Količina rušilaštva koja se može naći u pojedinačnim odnosima smanjuje životnu ekspazivnost. Ovo se ne odnosi na pojedinačna osećanja, ove ili neke druge instiktivne želje već na ometanje čitavog života, na sprečavanje spontanosti u razvitku i izražavanju čovekovih čulnih, emocionalnih i intelektualnih sposobnosti. Koren rušilaštva je niža srednja klasa - izdvojenost pojedinca i izbijanje pojedinačne ekspanzivnosti, koji su u većoj meri važili za nižu srednju klasu nego za klase iznad ili ispod nje. Rušilaštvo srednje klase je odigralo ulogu u nastanku nacizma.

MOJ KOMENTAR - Smatram da se rušilaštvo skoro i ne može nazvati nekim poremećajem. Zastupljeno je u svim delovima sveta, kod ljudi različitih polova i životne dobi. Rušilaštvo bi se moglo sprečiti pomoću samokontrole, pronalaženjem unutrašnjeg mira meditacijom ili obrazovanjem. Rušilaštvo izaziva agresiju i prezir prema nečemu važnom i dominantnom. Pošto rušilaštvo može da proiziđe i iz sekundarnih nagona, napadima ljubomore ili jednostavno samo od sebe iz neadekvatnog razloga (za koje ne nađe opravdanje) smatram da je rušilaštvo deo mentaliteta primitivnih ljudi. Rušilaštvo se “izbegava” socijalizacijom ličnosti.

SAOBRAZAVANJE POJEDINCA - KAO MEHANIZAM BEKSTVA

Ovo je najčešći mehanizam bekstva koji je od najvećeg značaja u društvu. Taj posebni mehanizam je rešenje koje većina normalnih pojedinaca nalazi u modernom društvu.

Pojedinac prestaje da bude pojedinac. On potpuno usvaja onakvu ličnost kakvu mu pružaju kulturni obrasci i postaje onakav kakvi su i svi drugi i kakav (po očekivanjima drugih) treba da bude. Granica između ličnosti “JA” i sveta nestaje, a s njom i osećaj straha, nemoći i usamljenosti.

Ovaj mehanizam možemo uporediti sa bojom životinja - one toliko liče na okolinu da ih je nemoguće naći. Osoba koja odustaje od svog pojedinačnog “JA” postaje automat koji se poistovećuje sa milionima drugih automata oko sebe. On ne mora više da se boji nespokojsstva i odbačenosti. Cena odbacivanja ličnog “JA” je visoka, postaje kopija drugih.

Pretpostavka da je pretvaranje u automat normalan način za savladavanje usamljenosti protivreči jednog od najrasprostranjenijih ideja o čoveku u našoj kulturi. Pretpostavlja se da većina nas čine pojedinci koji uživaju slobodu mišljenja, osećanja, delanja. Svaki pojedinac iskreno veruje da je “on” i da su njegove misli, osećanja i želje njegove. Iako, ima pravih pojedinaca, a to je retko jer ti automati stvaraju sliku o sebi kao o ličnosti koja “misli svojom glavom”. To nije tako, a oni toga nisu svesni. Analiza značenja doživljaja koji se, iskažemo li ga, može opisati lično: osećam, mislim, hoću. Kad kažemo “mislim”, to je jasan i nedvosmislen iskaz. Reč je samo o ličnosti našeg mišljenja, a ne o tome da li to “ja” mislim.

Da bi smo otkrili da li se pojedinac okrenuo ovom tipu mehanizma bekstva moramo ga podvrgnuti hipnotičkom eksperimentu. Subjekat A hipnotički uspavljuje subjekat B i sugeriše mu da pročita rukopis za koji

veruje da ga je doneo sa sobom, da će ga tražiti i da ga neće naći, da će tada poverovati, da je osoba C ukrala, da će se naljutiti na osobu C. Hipnotičar mu kazuje da će zaboraviti da je to sve bila sugestija data u toku hipnotičkog sna. Šta se događa? Subjekat A se budi i posle kratkog razgovora kaže: *"To me podseća na nešto što sam napisao u svom rukopisu."* On se obazire, ne nalazi rukopis, okreće se osobi C nagoveštavajući da ga je ona uzela. Uzbudjući se sve više što osoba C odbacuje taj nagoveštaj, iz subjekta A provaljuje ljutina. Iznosi razloge koje treba da učine osobu C verovatnim lopovom. On ne samo da optužuje osobi C već i smišlja mnogobrojne racionalizacije koje treba da potkrepe njegovu tužbu. Da neka treća osoba uđe u prostoriju ne bi ni posumljala u to da li osoba A govori ono što misli i oseća. Pod znak pitanja stavila bi tačnost optužbe (da li je C uzeo rukopis ili ne). Sadašnje misli i osećanja subjekta A nisu njegove već elementi koje mu je u glavu ulila druga osoba. Subjektu A su nametnute misli. Ako hipnotičar sugerise da je sirov krompir sladak ananas i subjekat će jesti krompir uživajući baš kao da jede ananas, ili da subjekat ne može ništa da vidi i subjekat će biti slep, ili da misli da je svet ravna ploča i subjekat će uporno tvrditi i dokazivati da je svet ploča. Hipnotički eksperiment dokazuje da neke misli, osećanja, želje, pa čak i čulne senzacije možemo osećati kao svoje, a da su one, ipak, spolja nametnute.

MOJ KOMENTAR - Danas u celokupnom socijalizovanom društvu postoji možda oko 10% pravih pojedinaca. Mišljenja nameću mediji, autoritet roditelja, društvo. Smatram da je ovaj mehanizam bekstva od slobode na neki način "najopasniji" za ljude. Šta će biti ako svi ljudi budu tako automatizovani? Da naučnici nisu imali svoje (netametnuto) mišljenje, ne bi bilo pronalazaka, ne bi se čovečanstvo razvijalo. Npr. ako mislimo da novi ustav ne bi povoljno uticao na nas, a na radiju, televiziji i u novinama govore suprotno mi ćemo tu misao prisvojiti kao svoju i u diskusiji sa drugima dokazivaćemo je kao ispravnu i kao svoju. Nismo svesni da nam je to mišljenje nametnuto i da ustvari nije naše. Ukoliko se, recimo, nekoj devojci ne sviđa neki dečko, a njeno društvo i ostale devojke ističu njegove kvalitete (ili izmišljaju nove), njoj će se ubrzo taj isti dečko početi sviđati. Moram priznati da postoji vrlo malo osoba koje imaju svoje originalno mišljenje stvoreno bez uticaja tuđih mišljenja ili reakcija. Te osobe su obrazovane, kulturne i usamljene (tj. misle da su usamljene). Dolazimo do zaključka da ovaj mehanizam može da se izbegne obrazovanjem i socijalizacijom.

Takođe, sve mehanizme sprečava način na koji roditelji vaspitaju svoju decu. Najzastupljenija rečenica je *“Kako budu svi hteli, tako i ti!”*, a tu rečenicu bih ja lično zakonski zabranila.

O momcima i odraslim muškarcima često kruže priče kako su bezosećajni, itd. Za to je kriva tipična roditeljska rečenica: *“Ti ne smeš da plačeš! Dečaci ne plaču! Ako plaču, oni su slabići!”* Ta rečenica je skoro pa presudna za emocionalni život tog čoveka.

Društvene norme se takođe nameću (npr. Moraš da se ženis-udaš. Moraš da rodiš. Moraš da imaš decu!). U slučaju da ove norme nisu, ispunjene, dolazi se do zaključka da sa tom osobom nešto nije u redu. Na sve ovo, takođe, utiče i mentalitet različitih naroda (npr. Muško je glava porodice, ako je muškarac imao odnose sa većim brojem devojaka dobija titulu ljubavnika, a ako je isti slučaj sa ženom, njoj se pripisuje “titular” prostitutke i kurve.).

NAJZAD - Zašto čovek beži od slobode? Jednostavan odgovor: zbog predrasuda. Te predrasude su nametnute od strane autoriteta strogih roditelja, velikih i moćnih lidera. Te predrasude čine čoveka nemoćnim i izdvojenim. Predrasude su činile žene manje važnim u društvu, robove manje vrednim, a decu i stare nemoćnima. Mocart je bio Wunderkind ne zato što je bio izuzetno pametan nego zato što je imao kome da pokaže svoje želje i sposobnosti. Za iskazivanje svojih misli i osećanja treba hrabrost. Treba se usuditi suprotstaviti se nekome i reći svoje mišljenje, saslušati tuđe, a ne prisvojiti ga. Reci to na sav glas i možda u tajnosti istomišljenika iskrsne par njih koji su se “predomislili”. Postoje i oni koji su “lažne ličnosti”. To znači da ako se svi slože da je neki posmatrani predmet lep, ta osoba će reći da je užasan (ako joj se u biti sviđa ili u njoj ne izaziva ništa posebno).

Smatram da je socijalizacijom ličnosti i psihoterapijama može stvoriti dobro društvo. Ne radi se samo o bekstvu od slobode, već i o drugim iskrivljenim predstavama o životu i ljubavi. Ako tražimo savršenu osobu - nećemo je naći. Ne postoji! Ako tražimo sreću oko sebe-nećemo je naći. Ona je u nama. Ako imamo želje, imajmo ostvarljive. Ako tražimo savršeno društvo - zaboravimo na to. Svako ima svoju tačku gledišta, svima gore navedene reči znače nešto drugo (u zavisnosti koja osobina ili pojam ima najveću životnu vrednost u životima ljudi).

Dovoljno je da nađemo sebe, pa ćemo naći i ostalo. Ako neko pripada i rokerima i folkerima - ne pripada nigde. Moramo naći način da izbegnemo

usamljenost bez ovih mehanizama bekstva, osim ako uz autoritarizam, rušilaštvo i saobrazovanje želimo postati robovi.

LITERATURA:

ERIH FROM - BEKSTVO OD SLOBODE

SIGMUND FREUD - TUMAČENJE SNOVA

ERIH FROM - DOGMA O HRISTU

ŽAN PIJAŽE & B.INHELDER - INTELEKTUALNI RAZVOJ DETETA

ZORAN MILIVOJEVIĆ - PSIHOTERAPIJA I RAZUMEVANJE

EMOCIJA